

Nusret Cömert;

"Miktar az olsa bile, doğalgaz ithalatının özel sektör eliyle yapılması memnuniyet verici..."

"BOTAŞ'ın payı en azından yüzde 49'a düşürülmeli"

Türkiye'nin önde gelen petrol ve doğalgaz şirketlerinin üye olduğu Petrol Platformu Derneği (PETFORM), 2000 yılından bu yana sektörde sağlıklı bir mevzuat altyapısı oluşturulması yönünde çaba sarf ediyor. PETFORM üyesi yerli ve yabancı şirketler ise 4 maddesi veto edildiği için TBMM'ye gönderilen 5574 sayılı Türk Petrol Kanunu'na odaklanmış durumda. PETFORM Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert ile petrol ve doğalgaz sektöründeki gelişmeleri, yasal altyapı çalışmalarını, serbestleştirme ve yatırım faaliyetlerini kapsamlı olarak konuştuk.

Türk Petrol Kanunu'nun uygulamaya girmesiyle petrol arama ve üretim faaliyetlerinin artacağını ifade eden Cömert, kanunun yeni yasama döneminde bir an önce Genel Kurul gündemine alınmasını istiyor. Doğalgaz sektöründeki liberalizasyon çalışmalarını ise ağır olmasına rağmen olumlu olarak nitelendiren Cömert, doğalgazda serbestleştirme çalışmalarının kontrat ve miktar devri yerine değil, bu çalışmalara paralel olarak yürütülmesi gerektiğini savunuyor. Cömert'e göre, miktar az olsa da doğalgaz ithalatının bir süredir özel sektör eliyle yapılması ise 'memnuniyet verici' bir gelişme.

Türk Petrol Kanunu, son üç yıldır sürüncemede kaldı. Kanunun yasalaşma sürecinin bu kadar uzaması sektörü olumsuz etkiledi mi?

Petrol Platformu Derneği (PETFORM), yerli ve yabancı 31 üyesiyle petrol ve doğalgaz sektöründe arama ve üretim alanında faaliyet gösteren şirketlerin bir araya geldiği bir dernek. Dernek bünyesinde petrol ve doğalgaz olmak üzere iki ayrı çalışma grubu bulunuyor. Bu çalışma grupları da gündemlerindeki konuları yönetim kuruluna rapor ediyor. PETFORM, bu önerileri otoritelere yapıcı bir şekilde götürmek ve sektörün gelişimine katkılarda bulunmak amacıyla yola çıktı.

Bildiğiniz gibi PETFORM'u 2000 yılında kurduk ve o dönemden bu yana petrol ve doğalgaz sektöründe arama ve üretim konusunda çeşitli çalışmalar yaptık. Bu çalışmalardan birisi de Türk Petrol Kanunu tasarısıydı. Tasarının oluşum aşamasına katkıda bulunduk.

Öncelikle, neden yeni bir kanun ihtiyacı gündeme geldi?

Dünya nüfusu artıyor, refah seviyesi yükseliyor, Hindistan, Çin gibi ülkelerin talep artışları da dünya enerji talebine katkıda bulunuyor. Dünya, ihtiyacı karşılamak için yenilenebilir kaynaklara yönelirken, esas itibarıyla bu ihtiyacını petrol ve doğalgazdan karşılamaya çalışıyor.

Artık arama ve üretimi 'easy oil' (kolay petrol) diye tabir edilen nispeten daha kolay olan kaynaklardan ziyade çok daha komplike, sofistike ve maliyeti yüksek olan kaynaklara yöneliyor. Petrol kumları gibi kaynağı daha derinlerde olan, arama ve üretimi daha zor ve maliyetli olan kaynaklara yöneliniyor.

"Dünyadaki ortalamalara baktığımız zaman Türkiye'deki petrol aramalarının şu anda olması gereken seviyede olmadığını görüyoruz."

The Petroleum Platform Association (PETFORM), with leading domestic and foreign 31 petroleum and natural gas company members such as has been working on preparing the infrastructure of a healthy legislation in the sector since 2000. The PETFORM member domestic and foreign members are still focused on the Turkish Petroleum Law, which is vetoed and awaiting at the Turkish Grand National Assembly (TGNA).

We discussed the developments in the petroleum and natural gas sector, the work on legal infrastructure and activities of liberalization and investment comprehensively with PETFORM Chairman of Board of Directors Nusret Cömert.

Stating that the oil prospecting and production activities will increase with the implementation of the Turkish Petroleum Law, Cömert wants the law to be brought into the Plenary Session's agenda in the new legislative session as soon as possible. Cömert says that the work of liberalization in the natural gas sector is heavy, but that it continues very positively. He adds that the natural gas import by the private sector for a while now is pleasing, even though the amount is low.

Such issues as the State share, best interests of the nation and stamp tax were discussed concerning the draft Turkish Petroleum law. The best interests of the nation are already the 'sine qua non.' Each law enacted by our Parliament is expected to protect best interests of the nation. But any other law is not required to protect the best interests of the nation, because it has not been exactly defined yet. When you reach the stage of implementing this Law as a bureaucrat, why would you protect the best interests of the nation or how can it be determined that you have protected best interests of the nation? There's not such a technical criterion on this issue. We have informed the government on our concerns about possible difficulties to be created by this situation in practice and the possibility of putting both bureaucrats and the judicial branch sometimes in a difficult situation. But there have been different views on this issue. If needed, it is possible, but the risk of such a difficulty in practice should be accepted.

The issue of a graded state share was raised in the bill. It provided for a smaller share in cases where you find and

Türkiye'nin de enerji ihtiyacı hızla artarken, petrol üretimi yıllar geçtikçe azalıyor, artması bir yana aynı bile kalamıyor. Dünyadaki diğer ortalamalara baktığımız zaman Türkiye'deki petrol aramalarının şu anda olması gereken seviyede olmadığını görüyoruz. Zaten, ülkemizde karasal alanların yüzde 80'i, derin denizlerin ise yüzde 99'u henüz aranmamış durumda. Bu konuda çalışmalar yapılıyor ancak bu istatistikler ve veriler doğrultusunda PETFORM üyesi şirketler, döneminde çok liberal olan Petrol Kanunu'nun yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını tespit ederek otoritelere de bu gözlemlerini ilettiler. Bu bağlamda Türk Petrol Kanunu tasarısı hazırlandı. Tasarı, TBMM'den geçti fakat veto edilerek tekrar Meclis'e geri gönderildi. Şu anda ilgili Komisyondan geçti, TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmeyi bekliyor.

Veto edilen 4 madde çok tartışıldı. Özellikle 'devlet hissesi' ve 'milli menfaat' bu tartışmaların temelinde yer aldı. PETFORM'un bu konudaki yaklaşımı nedir, açıklar mısınız?

Tasarıda devlet hissesi, milli menfaat ve damga vergisi gibi konular tartışıldı. Milli menfaat zaten 'olmazsa olmaz' bir konu. Yüce Meclisimizden çıkan her kanunun da milli menfaati gözetmesi beklenir. Ama başka bir kanun yok ki, milli menfaat gözetilecek diye bir ibare olsun! Çünkü bunun tanımı belirlenmiş değil. Siz bir bürokrat olarak bu Kanunu uygulama aşamasına geldiğinizde milli menfaati neye göre gözeteceksiniz veya milli menfaati gözetmediğiniz ya da gözetmediğiniz neye göre belirlenecek? Bu konuda teknik bir kriter yok. Bu durumun uygulama zorlukları yaratabileceğini ve zaman zaman gerek bürokratları gerekse de yargıyı müşkül duruma düşürebileceğine yönelik endişelerimizi otoriteye ilettilik. Ancak bu konuda farklı görüşler oldu. İhtiyaç varsa olabilir ama uygulamada böyle bir zorluğun olma riskini de kabul etmek gerekir. Tasarıda, kademeli bir devlet hissesi gündeme getirilmişti. Çok daha küçük rezervler bulduğunuz ve ürettiğiniz zaman devlet hissesinin de küçük olması, belli bir büyüklüğe geldiğinde ise şimdiki seviyelerde kalması öngörülmüyordu. Ama devlet hissesi, vergiler, şu, bu derken gelirinizin önemli bir kısmı gidiyor. Bu yüzden şu ana kadar petrol arama faaliyetlerinde Türkiye arzu edilen ilgiyi göremedi.

Kademeli devlet hissesi ile en azından daha küçük rezervlerde cazibenin artırılmasını öngörmüştük. Buna ilave olarak Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nün mali ve idari yapısının güçlendirilmesinin de yararlı olacağı görüşünü ortaya koyduk.

Tabii, bütün bunları söylerken, TPAO'nun da gücünün artırılarak devam etmesinin önemine dikkat çektilik. TPAO, mevcut rezervlerinin yanı sıra, bundan sonra da daha büyük miktarda rezerv sahibi olabilecek milli şirketimiz. Petrol sektöründe yapılan arama ve üretim çalışmalarının pek çoğunda ortak olarak yer alıyor.

produce smaller reserves and maintaining its current level when it reaches a certain size. But a great part of your income disappears due to the State share, taxes, etc. Therefore Turkey has been unable to attract the desired attention in oil prospecting activities until now. We have provided for increasing the attraction at least in smaller reserves through the graded state share. Moreover, we argued that strengthening the financial and administrative structure of the General Directorate of Petroleum Affairs would be beneficial as well. Of course, while saying this, we emphasized the importance of the continuance of TPAO's power by strengthening it. Besides its current reserves, TPAO is a national company of us which can gain greater amounts of reserve.

We expect the issue of the Turkish Petroleum Law to be raised, discussed and enacted at the Plenary Session as soon as possible. As PETFORM, we argue that if there are hydrocarbon reserves in Turkey particularly in a period of high prices, these reserves should be found and gained by the economy as soon

as possible. If there is some remaining below ground, this is useless for the economy. It can be seen that in spite of alternative searches, the oil and natural gas will be considered as more primary energy resources in Turkey and the world for one period more. Thus we should operate the reserves in Turkey today for these prices. The right thing to do is to perform the work of oil prospecting immediately in this period. We think that if the Turkish Petroleum Law had been enacted, there would have been more prospecting activities now. But we haven't missed anything and we're not late yet, either. We can even say that it's the high time. We have been observing certain efforts for intensifying the work

on territorial areas in terms of the offshore work. The Law will be supporting such efforts. It seems the world needs to get used to high oil prices, and accordingly, high natural gas prices in the upcoming period, because there's no reason which requires the prices to decrease in the short term.

Turkey can become a headquarters not only in petroleum, but also in natural gas

Considering the geographical position of our country, for instance, if you draw a circle with a radius of 3,000 kilometers in terms of the natural gas, you would find out that 60-70 percent of proven natural gas reserves in the world remain within this region. The market is on the West and reserves are generally on the North, South or East of Turkey. Turkey is already a natural bridge and headquarters here, so it can realize both of them in this location. The Baku-Tbilisi-Ceyhan crude oil pipeline is an example that has used this geographical location of Turkey in the best way. And there's a terminal in Ceyhan, from where certain amounts of crude oil are delivered to the world markets. Now the issue of boosting this amount and building

Bizim beklentimiz; Türk Petrol Kanunu'nun bir an evvel Genel Kurul gündemine alınıp, görüşülmesi ve yasalaşmasıdır. Tabii, yasa tasarısında Genel Kurul aşamasında da değişiklikler yapılabilir.

Tasarı üç yıl önce yasalaşmış olsaydı Türk petrol sektörüne ne gibi katkılar sağlardı?

Bizim beklentimiz; Türk Petrol Kanunu'nun bir an evvel Genel Kurul gündemine alınıp, görüşülmesi ve yasalaşmasıdır. Tabii, yasa tasarısında Genel Kurul aşamasında da değişiklikler yapılabilir. O gün petrol fiyatları farklı seviyedeydi, bugün farklı seviyelerde. Yani, bugün konuştuğumuz konular bile günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden gözden geçirilebilir. PETFORM olarak biz diyoruz ki; özellikle petrol ve doğalgaz fiyatlarının yükseldiği bir dönemde Türkiye'de hidrokarbon rezervleri varsa, bu rezervler bir an önce bulunup, ekonomiye kazandırılmalı. Varsa ve toprağın altında duruyorsa bunun ekonomiye bir faydası yok. Alternatif kaynak arayışlarına rağmen petrol ve doğalgazın dünyada ve Türkiye'de bir dönem daha birincil enerji kaynağı olacağı görünüyor. Bundan dolayı Türkiye'deki rezervleri bu fiyatlarla bugün devreye almamız gerekiyor. Doğru olan, arama işini bu dönemde şimdi yapmaktır.

Bu noktada, eğer Türk Petrol Kanunu yasalaşmış olsaydı daha fazla arama faaliyeti olurdu diye düşünüyoruz. Doğalgaz ve petrol alanlarında bu tamamen ne bulacağımıza, yani keşiflere bağlı. Ama şu anda kaçırılmış bir şey yok, gecikilmiş değil. Hatta tam zamanı diyebiliriz. Offshore çalışmaları konusunda, karasal alanlarda çalışmaların yoğunlaşacağı konusunda bir takım çalışmalar gözlemliyoruz. Kanun, bu tip çabaları destekler nitelikte olacaktır. Türk Petrol Kanunu'nun bu yasama döneminde çıkacağına inanıyoruz, bekliyoruz. Ancak tabii Meclis'teki önceliklere, bekleyen diğer kanunların, konuların önceliğine de bağlı. Petrol ve doğalgaz fiyatları bütün dünyada artarken, yasanın uygulamaya girmesinin önemi daha fazla ortaya çıkıyor.

Yerli ve yabancı yatırımcılar Türkiye'de arama ve üretim faaliyetlerine girmek için nasıl bir ortam istiyor, neyi bekliyor?

Yatırım ortamının iyileştirilmesi genel bir kavram. Bu konuda ülkemizde zaten birtakım çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmaların geçtiğimiz yıllarda doğrudan sermaye girişine ve doğrudan yatırıma olumlu katkısı olmuştur. Ancak petrol ve doğalgaz arama ve üretim çok spesifik bir konu. Çok daha farklı dinamikleri var. Bu dinamikler de dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi kanunlarla düzenleniyor. Uygulamada olan kanun aslında o yıllara göre değerlendirildiğinde kendi başına liberal. Ancak günümüz ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde değil. Mevcut kanunla yeterince arama ve üretim oluyor olsa idi zaten yeni bir kanuna ihtiyaç olmazdı. Bu ihtiyacın ortaya çıkmış olması, mevcut kanunun yeterli olmadığını gösteriyor. Türkiye'de arama ve üretim alanında faaliyet gösteren ya da bu alana ilgi duyan şirketler genelde PETFORM üyesi. Aralarında henüz üyemiz olmayanlar da var ama pek çoğu bizim üyemiz.

Petrol fiyatlarının yükselmesiyle, daha önce ekonomik olmayan sahaların ekonomik hale geldiği ifade ediliyor. Türkiye'de de böyle bir gelişme yaşandı mı?

Şu anda böyle bir gelişme yaşanmadı. Demek ki henüz o noktalara gelinmedi. Bulunan o rezervler, kuyu derinlikleri, petrolün ağır petrol olup olmaması, içindeki su miktarları ve maliyetler demek ki hala ekonomik düzeye gelmiş değil. Ama dünya genelinde böyle gelişmeler yaşandı.

Türkiye'de hidrokarbon rezervleri varsa, bu rezervler bir an önce bulunup, ekonomiye kazandırılmalı. Toprağın altında duruyorsa bunun ekonomiye bir faydası yok. Petrol ve doğalgazın bir dönem daha birincil enerji kaynağı olacağı görünüyor.

other pipelines is on the agenda. In this sense, Ceyhan is also a candidate for becoming the Rotterdam of Mediterranean. As a matter of fact, the initial steps had been taken and greater amounts of oil can be delivered from there to the world markets. Ceyhan offers considerable opportunities, as the sea there is deep and open without a need for strait outlet and larger crude oil carriers can enter and exit there easily. In parallel to these developments, we have been observing that there are applications for a refinery. So not only the crude oil, but also the oil processed by refineries and petrochemical plants will be delivered from Ceyhan to the world markets. We have even seen that there were discussions on liquidating the natural gas to be received through pipelines in Ceyhan and delivering it to the world markets in the form of LNG.

This is just turning Ceyhan into an energy headquarters. Turkey has the potential of becoming both a transit route and headquarters for natural gas as well. It can turn into not only a terminal, but a center in course of time.

Tabii burada belki kanunun çıkmaması da etkili olmuş olabilir. Çünkü bugün devlet hissesi dediğinizde, mevcut faaliyetlerin de çıkacak kanun kapsamı içerisinde mi olacağı, yoksa sadece yenilere mi uygulanacağı konusu belli değil. Olay sonuçta ekonomik bir karar. Arama ve üretim faaliyetleri ekonomik hale gelirse o zaman gerçekleşir. Türkiye'de yıllardır söylenen bir şey var; bazı şirketler petrol buluyorlar, betonla kapatıyorlar, bunu çıkartmıyorlar gibi... Bu şirketler ticari bir kuruluş. Gelip buraya risk sermayesi gömüyorlar ve bir şey bulamadıkları zaman bunu kaybediyorlar. Bir şey bulurlarsa da maliyetlerini karşılayıp, bir de hisse sahiplerine getiri elde etmeleri gerekiyor.

Şimdi bu durum böyle iken, petrol bulurlarsa bu kuyuyu niye kapatsınlar? Eğer bu rezerv ekonomik ise devam eder.

Betonla kapatmak, oranın delindiğini göstermek için zaten yapılması gereken bir şey. Sahaların hepsi tamamen boş sahalar değil. Aralarında fizibil olmayan ama içerisinde petrol ve doğalgaz olan sahalar da olabilir. Ama demek ki bu sahaların üretimi şu andaki fiziksel parametrelerle maliyetleri karşılamıyor, henüz fizibil değil.

Petrol fiyatlarında son dönemdeki yükselişleri de dikkate aldığınızda, yakın gelecekte sektörde nasıl bir perspektif görüyorsunuz; fiyatlar bugünkü seviyelerde mi devam eder, yoksa belli bir fiyat seviyesine oturur mu?

Bu konuda PETFORM olarak bizim bir görüşümüz yok, ancak gözlemlerimiz var. Görünen o ki, dünyanın önümüzdeki dönemde yüksek petrol fiyatlarına ve buna bağlı olarak yüksek doğalgaz fiyatlarına alışması gerekiyor. Çünkü, kısa vadede fiyatların seyretnmesini gerektirecek bir sebep yok. Uzun vadede ise enerji fiyatları yüksek seyretmeye devam edecek gibi görünüyor.

Öncelikle rezervlerin toprağın yüzüne çıktığını görmemiz gerekir. Ümidimiz o ki bundan daha fazlası çıksın ve yurtdışına olan bağımlılığımız en az seviyeye gelsin.

The natural gas, which is delivered to Turkey through various sources due to liberalization of the natural gas market and providing multiple suppliers and which is in the hands of multiple suppliers can be carried to Europe via Turkey, swapped and thus certain pricings can be performed. This doesn't have to be Ceyhan, but any other place in Turkey as well. Therefore Turkey has great opportunities.

BOTAŞ' share in the natural gas should be decreased to at least 49 percent

The liberalization of the natural gas is of the utmost importance. Liberal markets should be established to provide competition between the natural gas and natural gas both on the border and within the country and offer a sustainable, cost-effective and environment friendly energy resource to consumers. We can diversify the range of consumers from domestic ones to the industrial and energy production. Obviously, the issue of supply security is raised at this point. I use the term supply safety to refer to the energy production.

In terms of the natural gas distribution, considerably successful steps have been taken and the number of provinces offering services was increased by 10 folds. This was very important, but multiple suppliers should also be present in order to talk about liberalization. The Natural Gas Market Law numbered 4646 has already drawn a framework for this. BOTAŞ should perform a contract transfer so that multiple supplies are involved in this and turned into an actor in the market; if this initiative fails, it should continue the natural gas transfer in the form of the amount transfer. This transfer should be performed in a way not to be less than 10 percent each year and the market share should be restructured to amount to a maximum of 20 percent in 2009. The law prescribes that any import shall not be allowed until reaching that point and that the private sector should be involved in the liberal market.

We have been gladly observing in the current situation that the first of these contract transfer tenders was performed and concluded successfully. Four PETFORM member companies have been successful in this tender and continuing their work. Among these companies, the highest bidder also initiated the import and wholesale of natural gas in the private sector in December 19, 2007 under the conditions of current network operation regulations.

Yüksek enerji fiyatları dışa bağımlı bir ülke olan Türkiye'nin ekonomisini olumsuz etkiliyor. Ancak, bu durum arama faaliyetlerinin artırılması açısından aynı zamanda bir fırsat olabilir mi?

Çok haklısınız. Bu bir yerde risktir, problemdir. Ancak biz bunu değerlendirsek, bu fiyatlarla aramayı teşvik eder hale getirirsek ve bunun sonucunda da eğer bir takım rezervlere ulaşabilirsek bu bir fırsat olur. Aslında bir riski, bir problemi fırsata dönüştürmüş oluruz. Böylelikle kendi yerel kaynaklarımızı bu yüksek fiyatların da etkisiyle ülke ekonomisine kazandırmış oluruz.

Türkiye'nin yerli petrol üretimini artıracığı ve orta vadede ihtiyacının üçte birine yakın bir bölümünü kendi rezervlerinden karşılayacağı yönünde açıklamalar yapıyor. Siz bunları gerçekçi buluyor musunuz?

Bizler belirli teknik verilere göre gidiyoruz. Bu konuda belirli aşamalardan geçilmeden, orada rezervlerin olup olmadığı, varsa da bunun miktarının ne olduğu, yani üretilebilir rezervin ne olduğunun belirlenmesi için bir takım aşamalardan geçilmesi gerekiyor. Türkiye'nin ihtiyacı bellidir. Bununla ilgili şayet belirli rezerv seviyelerine ulaşılabilirse bu yüzde 30 olur, yüzde 50 olur, yüzde 20 olur, bir takım yüzdeler olur ama bu açıklamalar geleceğe yönelik üretim tahminleri öngörülerek yapılan açıklamalardır. Öncelikle bu rezervlerin toprağın yüzüne çıktığını görmemiz gerekir. Ümidimiz o ki bundan daha fazlası çıksın ve yurtdışına olan bağımlılığımız en az seviyeye gelsin.

Petrolde arz genişlemesi ne kadar mümkün? Kutuplardaki yeni keşifler arz genişlemesi sağlar mı?

Petrol ve doğalgazın ömrü çok enteresan bir konu. Matematiksel bir veri veriliyor; şu kadar yıl deniliyor ama sürekli yeni keşiflerle bu süre uzayabiliyor. Mesela, ülkemizin etrafında var olan bir takım kaynaklara bakın; 10 yıl önce bunlar yoktu, bilinmiyordu. Son 10 yıl içinde, 5 yıl içinde birtakım yeni rezervler bulundu. Dünyadaki o çok çok büyük olan rezervlere baktığınız zaman da, bulunana kadar öyle bir ihtimal görünüyordu.

Bugün dünya üzerinde aramalar sonucunda şans eseri bulunmuş olan çok büyük sahalar da var. Şimdi kutuplar dediğiniz zaman az önce söylediğimi destekliyor. Bir takım sebeplerle dünya nüfusu, refah seviyesi artıyor. Enerjiye ihtiyaç her geçen gün artıyor.

Aslında enerji sorunu dediğimiz konu enerji, refah ve çevre sorunu, bu üçünün bir arada nasıl çözüleceği sorunudur. Eskiden bu sorun çözülürken daha kolay yerlerde arama yapıyordu. Şimdi petrol kumları, petrol kayaları gibi zor alanlarda petrol üretimi yapılıyor. Eskiden o fiyatlarla ve o arz-talep seviyelerinde böyle bir şey yapılacağı düşünülmezdi.

So the natural gas import by the private sector for a while now is pleasing, even though the amount is low. Once other three members of us start to operate, we can talk about the natural gas of the private sector by 10 percent in Turkey. Of course,

BOTAŞ' share of 90 percent is still high. The envisaged percentage is 20 percent. It will be 2009 very soon. From now on, we think the goal of 20 percent cannot be reached until that time. But we suggest authorities that they take these realistic examples into consideration with an urgent natural gas transfer program and decrease BOTAŞ' share to at least 49 percent next year, if not 20 percent. We believe that it would be beneficial to establish a market in which BOTAŞ' share is decreased to a level which provides the formation of a free market and the private sector operates the remaining part. Moreover, equal conditions for all parties should be ensured. One of them is decomposing BOTAŞ' accounts by the year 2009, as prescribed by the Law. As a result of separating BOTAŞ into two parts, namely, transmission and wholesale, BOTAŞ will gain an autonomous and strong structure.

PETFORM

Genel Enerji	Merty Energy
EnerjiSA Doğalgaz A.Ş.	N. V. Turkse Perenco
OMV Gas & Power	Opalit
Aksa Doğalgaz Toptan Satış A.Ş.	Palmet
Energy Operations Turkey	PetOil
ARGM Mühendislik	Petrol Ofisi
Aladdin Middle East Ltd	PetroleumExploration Mediterranean Inc.
AvrasyaGaz	Shell Enerji A.Ş.
IBS Research & Consultancy	StatoilHydro
BosphorusGaz Corporation	Tekfen
BP	Thrace Basin Natural Gas Türkiye Corporation
Çalık Enerji	TOTAL
Egegaz	Turcas
Enerco Enerji	Turusgaz
ENI Representative	Zorlu Enerji
Güney Yıldızı Petrol Üretim Sondaj	

We believe that the existence of a structure which is both the owner and operator of the network with equal distance to all parties is both important and useful, as can be seen in exemplary Western countries.

Now a transparent pricing mechanism with the cost basis is very important until this competition is established, because the private sector has just entered into the market with a small share. This mechanism will make great contributions for the emergence and development of competition in the natural gas market, until other companies enter the market. A matter of fact, the government has taken a step concerning this issue by issuing the Higher Planning Council decision and thus opened the way for performing this in energy Public Economy Enterprises. If implemented effectively, this will play a very important role in terms of initiating the liberalization, establishing markets in a healthy way and providing Public Economy Enterprises with a healthy and stronger structure.

Freedom of import should not be conducted instead of the 'contract or amount transfer,' but in parallel to this work

We believe that what's important is the implementation of liberalization concerning this issue. We think the continuance of contract and amount transfer as prescribed by the law would play a very important role in efforts for liberalization, unless these provisions are amended.

Obviously, we can't disagree with the work on the freedom of import, but we believe that new imports should be performed by the private sector and that it would be more effective and positive to conduct these two in a parallel way the course of liberalization.

Orta Asya ve Hazar bölgesindeki üretici ülkelerle Rusya veya İran da yakın ilişkiler içinde. Hatta Türkiye'den daha erken davranıp uzun vadeli anlaşmalar yapıyor ya da alternatif projeler gündeme getiriyorlar. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu fırsatları değerlendirmede biraz geç kaldığı veya ağır hareket ettiği söylenebilir mi?

Enerji dediğimiz zaman, bütün dünyada birbirini destekleyen, bazen de birbiriyle rekabet halinde olan enerji kaynakları ve projeler vardır. Bazı yerlerde enerji kaynakları birbiriyle rekabet eder, bazı yerlerde pazarlar birbiriyle rekabet eder. Bu tamamen arz-talep dengesine ve coğrafi dağılıma bağlı olarak oluşabiliyor. Bugün ham petrol ve doğalgazın kaynaklarına ve pazarlarına baktığımız zaman bunların da birbirinden farklı olduğunu görüyoruz. Bu da petrolün ve doğalgazın taşınmasını gündeme getiriyor. Taşıma konusu doğalgazda özellikle önem taşıyor. Çünkü bir tarafta rezervleri, bir tarafta da piyasayı oluşturacaksınız. Bunun için de milyarlarca dolarlık boru hatları inşa edeceksiniz veya milyarlarca dolarlık LNG tesisleri veya 'LNG Carrier' denilen LNG filoları yapacaksınız ve projenin bir parçası olarak bunlar için finansman sağlayacaksınız. Böyle bir süreçte tabii ki projeler birbiriyle rekabet halinde olacaktır. Politik gelişmelerin bu projeler üzerindeki etkileri yadsınamaz.

Ama Türkiye şimdi bir anlamda şanslı, yani bir tarafta Rusya var; dünyanın en büyük doğalgaz rezervlerine sahip ülkesi. Gerek Türkiye'nin gerekse Avrupa'nın çok önemli bir kısmının doğalgaz ihtiyacını karşılıyor ve önümüzdeki dönemde bu önemli rolü devam edecek.

Diğer taraftan, AB'nin enerji talebi artıyor. Yani, ilave ihtiyaçları arttıkça ithalat edeceği miktarlar da artacak. Burada Rusya'nın doğalgaz arzındaki rolü devam edecek ama yeni ihtiyaçların ortaya çıkması kaynak çeşitlendirilmesi ve ilave kaynakların gündeme gelmesine neden olacak. O zaman da Orta Asya, Hazar, Ortadoğu hatta Kuzey Afrika gündeme geliyor. Afrika belki Türkiye için biraz daha ileride gündeme gelebilir ama Ortadoğu'da Irak çok önemli bir kaynak ülkesi. Pazara son derece yakın. Irak, Avrupa pazarı için de diğer kaynaklara göre mesafe açısından avantajlı. Önümüzdeki dönemde politik ve güvenlik konusundaki gelişmelerle birlikte ülke içerisinde petrol kanunu gibi birtakım sorunların çözülmesiyle Irak, gerek Türkiye için gerekse Avrupa için bazı fırsatlar sunabilecek noktaya gelecek. Orta Asya'da ise Azerbaycan'ın Şahdeniz'in ikinci fazına geçeceğinden bahsediliyor. Bu sahada üretilen doğalgazın ikmal için Rusya'nın, AB'nin görüşmeleri var. Türkiye'nin de görüşmeleri var. Projelerin ne şekilde hayata geçirileceğini de bu görüşmeler belirleyecek.

Ama Türkiye'nin çevresinde çok sayıda çeşitli kaynak var. Doğalgazın Türkiye sınırına gelmesi halinde bunu alıp Avrupa'nın çeşitli yerlerine götürecek olan yapıyı başlatmış ve proje aşamasında olan Türkiye-Yunanistan-İtalya doğalgaz boru hattı ve Nabucco Projesi gibi çalışmalar var.

Ben bunun tam zamanı olduğunu düşünüyorum. Artık çalışmalar bu aşamaya gelmiş iken; Türkiye'nin bu geçişler için üs olması için artık şu aşamada birtakım konuları tarafların karşılıklı olarak bir noktaya getirip bunun ilerletilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Bu bir transit rejimdir, ülkeler arası bir anlaşmadır, bu kaynak ülkeleri ile yapılacak olan görüşmelerdir. Dolayısıyla bütün bu dinamiklerin ortaya konduğu, bütün bu gelişmelerin yaşandığı bir dönemde aslında bunun tam da zamanıdır.

Son yıllarda dünya genelinde kamu-özel sektör şirketlerinin birleşmeleri yoluyla petrol sektöründe daha da güçlü şirketler, yapılanmalar ortaya çıkıyor. Benzeri yapılanmalar Türkiye'de de olabilir mi?

Aslına bakarsanız TPAO'nun olumlu çalışmaları var; Azerbaycan'da, Kazakistan'da hissesi bulunuyor. Latin Amerika'ya kadar dünyanın birçok ülkesinde çalışmaları olduğunu duyuyoruz. TPAO, kendini geliştirme, büyüme ve o ülkelerde daha fazla rezerv sahip olma, daha fazla pay alma yönünde çalışmalar yürütüyor. Bence bu çok büyük bir başarıdır. Tabii ki, bu çalışmaların daha da büyütülmesi gerekiyor. Dünyada kamu ağırlı şirketlerden ziyade kamu-özel sektör işbirliği şeklinde yapılanmalar, birleşmeler ağırlık kazanıyor. Bunun yanı sıra sadece özel sektör şirketi olarak yapılanmalar da söz konusu.

Petrol sektörü büyüme ve gelişme potansiyeli olan bir sektördür. Türkiye de gelişen, büyüyen bir ekonomi. Yapılacak keşiflerle ülkemiz topraklarında petrol çıkartılmasına paralel olarak bu çalışmaların yurtdışında büyüterek, gelişerek devam etmesini umut ediyoruz. Bu adımlardan bir tanesi de Irak'da oldu. Irak'taki çalışmalar biraz daha farklı bir diplomasiyle sürdürüldü. Diğer ülkelerde de bir takım keşifler olursa, oralarda da hissemiz olacak. Bunun için TPAO'nun güçlü olması ve bu faaliyetleri sürdürebilir olması lazım.

BOTAŞ'ın payının serbest piyasa oluşumunu sağlayacak düzeye indirilmesi, özel sektörün de geri kalan kısmı işletmesi şeklinde bir piyasa oluşmasının yararlı olacağını düşünüyoruz

Son yapılan yasa değişikliği ile LNG ithalinin önü açıldı. Bu değişiklik sektöre nasıl bir açılım sağlayacak? Yakın gelecekte LNG, doğalgazla eşdeğer noktaya gelebilir mi?

Belirli mesafelerden sonra LNG, fizibil olması ve daha esnek bir yapıya sahip olması gibi nedenlerle dünya doğalgaz ticaretinde önemli bir rol oynuyor. Bu anlamda değişik rakamlar söylenebiliyor, 2 bin, 2.500 km gibi. Geldiğimiz noktada LNG'nin, toplam ticareti yapılan doğalgaz içerisindeki payının da önümüzdeki dönemlerde artması hatta iki katına çıkmasından bahsediliyor. Mevcut önemli ve büyük LNG projelerine ilave olarak yeni LNG projeleri yapılıyor. 4646 sayılı Doğalgaz Kanunu'nda ithalata ilişkin kısıtlamalar var, ancak LNG konusunda bu kısıtlamalar kaldırıldı. Son yapılan yasa değişikliği ile spot piyasadan LNG alımı Devlet İhale Kanunu çerçevesinden çıkarıldı. Çünkü bunlar anlık kararlar. BOTAŞ'ın o anlamda daha hızlı, daha esnek olması imkanı ortaya çıktı.

Spot LNG, gerçekten dünyanın diğer pazarlarında da kullanılan bir yöntem. Yılın belli dönemlerinde ani olarak yükselen ya da ihtiyaç duyulan miktarlar olursa yeraltı depolarından yararlanırsınız. Ama bu yok ise o zaman LNG bir dengeleme unsuru olarak kullanılabilir. Dalgalandıkları dikkate aldığınız zaman, bu doğalgaz boru hatlarının, LNG terminalleri, gemileri ve rezervlerinin sizin en yüksek talebinizi karşılamaya yönelik olarak dizayn edilmesini bekleyemezsiniz. O zaman birim maliyeti çok yüksek olur ve yılın yarısında belki dörtte üçünde bu terminallerin boş olması gündeme gelir ki, bu tabii ki kabul edilemez. Mesela, spot LNG'nin alım noktasında kendisine ilişkin fiyatı yüksek görülebilir. Ancak pazarı dengelemesi ve diğer doğalgaz kontratlarının gerek boru hattı gerek LNG anlamında çok daha verimli kullanılmasına olanak sağladığı için aslında bütün zincire kazandırdığı değer itibarıyla oradaki maliyet çok küçük kalabilir.

Bu kapsamda özel sektör de spot piyasadan LNG ithal edebilecek, değil mi?

Tabii ki. Özel sektör de spot piyasadan alım yapabilir, uzun süreli kontratlara girebilir, ithalata girebilir ve bunu piyasaya sunabilir. Burada, LNG'nin hangi pazarı bulacağı, hangi pazarda ne kadar bir miktarla kendine bir yer edineceği önemli. LNG'nin uzun vadede dünya ticaretinde payının artacağı konusunda öngörüler var. Bu arada, petrol devri tamamlanıyor, bitiyor şeklinde bir takım düşünceler ifade ediliyor. Hatta 'taş devri, taş bittiği için bitmedi, petrol devri de petrol bittiği için bitmeyecek' deniliyor. Uzun vadede yeni ve değişik enerji türleri ortaya çıkacaktır ama bu geçiş döneminin enerji kaynağı doğalgazdır. İhtiyaçlar ağırlıklı olarak petrol ve doğalgazla karşılanmaya devam edecektir. Tabii bu demek değildir ki, yenilenebilir enerji olmayacak. Şüphesiz yenilenebilir enerji de olacak. Bugün rüzgar ve güneş enerjisi yatırımlarının arttığını görüyoruz. Hidrojen enerjisi de öne çıkıyor. Nükleer enerji geçmişte rol almıştı, şimdi yine gündemde. Şüphesiz enerji kaynaklarının olduğu gibi enerji türlerinin de çeşitlendirilmesi önemli olacak.

BOTAŞ, kısmi serbesti yoluyla doğalgaz ithalatının tamamen serbest bırakılmasını öneriyor. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

Bizim düşüncemiz o anlamda şöyle; önemli olan liberasyonun gerçekleştirilmesidir. Kontrat devri ve miktar devrinin, bu hükümler değiştirilmediği sürece kanunda öngörüldüğü şekilde devamının liberasyon çalışmalarında önemli bir rolü olacağını düşünüyoruz. Şüphesiz ithalatın serbest bırakılmasına herhangi bir olumsuz görüşümüz olmaz ama yeni ithalatların özel sektör eliyle yapılması gerektiğini ve liberasyon yapılırken bu ikisinin paralel olarak götürülmesinin çok daha etkili ve olumlu olacağını düşünüyoruz.

Aslına bakarsanız 4646 sayılı Kanun, 'mevcut kontratlar göz önüne alınacaktır, özel sektör tarafından yapılacaktır ve mevcut ülkelerden yapılmayacaktır' şeklindeki bir takım kısıtlarla ithalata izin veriyor. Şimdi LNG'de bu daha serbestleşti. Boru hattı ile yapılan ithalatta da böyle bir serbestiden söz edebiliriz. Ancak ithalat bizim düşüncemize göre doğalgaz devri programına bir alternatif olarak değil, paralel olarak yürütülmeli, devirlere devam edilirken ithalat serbestisi de o çalışmaların paralelinde gitmeli. Birbirinin alternatif olarak düşünülmesinden ziyade ikisinin bir arada yapılmasının daha olumlu sonuçlar vereceğini düşünüyoruz.

"Elektrik talebindeki artış kısa vadede doğalgaz çevrim santrali' yatırımlarıyla karşılanacak"

Türkiye'de elektrik ihtiyacının giderek arttığı ve bu ihtiyacın giderilmesi için de ilave kapasite yatırımlarına ihtiyaç olduğunu görüyoruz. Bunun için de her yıl 3 milyar dolar yatırım yapılması gerektiğinden bahsediliyor. Bir yatırım ihtiyacı var ama aynı zamanda bu ihtiyacın karşılanması için yatırım fırsatı söz konusu. Yatırımcılar, yatırım yaparken birtakım risklere bakar. Bunlardan bir tanesi piyasa riskidir. Yine o ülkedeki mevzuat altyapısı, regülasyon ve hukuki altyapı gibi göstergeler projelerin finanse edilebilir olması açısından önemli.

Finansal kuruluşların da muhtelif kriterleri var. Şimdi, ihtiyacın artıyor olması, kapasitenin de kısıtlı olması bu riskin azalması anlamına gelir. Bunun da yatırımlar üzerinde olumlu bir katkısı olur. Yabancı şirketlerin Türkiye'ye yönelik yatırım niyetleri var. Ancak bu yatırımların önemli bir kısmının büyük kapasitelerle kısa zamanda devreye alınabilecek doğalgaz çevrim santralleri olarak ortaya çıkacağını görüyoruz.

Bu durum doğalgaz sektörünün daha kritik hale gelmesi anlamına geliyor. Geçtiğimiz yıllarda doğalgaz sektöründe arz fazlalığından bahsediliyordu. Bugün BOTAŞ'ın web sayfasından bir fotoğraf çekecek olursanız; halen yıllık kontrat miktarlarının talebin üzerinde olduğunu görürsünüz. Burada 'al ya da öde' oranlarının ne olduğunu bilmemize imkan yok ama kaba bir hesaba arz ve talebin birbirinden çok uzak bir mesafede olmadığını söyleyebiliriz.

Geçmiş yıllarda 'arz fazlası var, bu doğalgaz ne olacak?' diye tartışmalar yapılıyordu, şimdi ise 'doğalgazda arz güvenliği nasıl sağlanacak' deniliyor. Kısa bir dönemde dinamikler değişebiliyor, dünyadaki gelişmelerin de büyük etkisiyle endişeler siyahtan beyaza dönüşebiliyor. Bunlar çok doğal, dünyanın her tarafında var. Bu gelişmeler doğalgaz piyasasının önemini bir o kadar artırıyor.